

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА “ІСТОРІЯ” ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ В ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

management: philosophy, psychology, education, sociology, no. 2, pp. 123 – 131. [in Ukrainian].

3. Ivakh, S.M. & Pantiuk, T.I. (2013). *Upravlinnia v systemi doskilnoi osvity: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Management in the system education of preschool education: a teaching manual]. Drohobych: Red.-vyd. viddil DDPU imeni Ivana Franka, 192 p. [in Ukrainian].

4. Kaluska, L. (2005). *Novi pidkhody do metodychnoi roboty v DNZ* [New approaches to methodological work in the preschool educational institution]. *Preschool education*, no. 11, pp. 10 – 11. [in Ukrainian]

5. Koropod, N. (2005). *Upravlinnia yak neobkhidna*

umova vdoskonalennia naukovo-metodychnoi roboty v navchalnykh zakladakh [Management as necessary condition of improvement of scientific and methodological work in the educational institution]. *Native school*, no. 4, pp. 44 – 46. [in Ukrainian].

6. Shvaika, L.A. (2010). *Metodychna robota v DNZ* [Methodological work in the preschool educational institution]. Kharkiv: Osnova, 288 p. [in Ukrainian].

7. Udovychenko, I. *Rol metodychnoi roboty v pidvyshhenni profesiinnoi pidhotovky vchytelia* [The role of methodological work in enhancing professional teacher training]. Available at www.soippo.edu.ua/userfiles/поль%20методичної%20роботи.doc [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.10.2017

УДК 37.016:94].(477.83/.86)“18/19”

Тарас Савшак, кандидат педагогічних наук, викладач
Дрогобицького коледжу нафти і газу

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА “ІСТОРІЯ” ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ В ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті розглядається розвиток змісту предмета “Історія” та методики його навчання в галицьких українських школах у період від другої половини XIX – початку XX ст. У цей час в Галичині історія як предмет викладалася в народних, виділових школах та в українських гімназіях, які виконували роль середньої освіти. Проаналізовано навчальні плани та програми австрійського та польського періодів, визначено зміст, форми та методи навчання історії в україномовних школах Галичини у зазначений для дослідження період.

Ключові слова: Галичина, зміст, історія, методика, навчання, навчальний план, програми, українські школи.

Лит. 16.

Тарас Савшак, кандидат педагогических наук, преподаватель
Дрогобычского колледжа нефти и газа

РАЗВИТИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПРЕДМЕТА “ИСТОРИЯ” И МЕТОДИКИ ЕЁ ОБУЧЕНИЯ В ГАЛИЦЬКИХ УКРАИНСКИХ ШКОЛАХ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX – НАЧАЛА XX В.

В статье рассматривается развитие содержания предмета “История” и методики его обучения в галицких украинских школах в период второй половины XIX – начала XX века. В это время в Галиции история как предмет преподавалась в народных, особенных школах и в украинских гимназиях, которые выполняли роль среднего образования.

Проанализированы учебные планы и программы австрийского и польского периодов, освещены содержание, формы и методы обучения истории в украинских школах Галиции в определенный для исследования период.

Ключевые слова: Галиция, содержание, история, методика, обучение, учебный план, программы, украинские школы.

Taras Savshak, Ph.D. (Pedagogy), Lecturer Drohobych College of Oil and Gas

THE DEVELOPMENT OF THE CONTENT OF SUBJECT “HISTORY” AND METHODS OF ITS TEACHING AT UKRAINIAN SCHOOLS OF HALYCHYNA DURING THE PERIOD FROM THE SECOND HALF OF XIX CENTURY TILL THE BEGINNING OF XX CENTURY

The development of the content of subject “history” and methods of its teaching at Ukrainian schools of Halychyna during the period from the second half of XIX century till the beginning of XX century is revealed in the article. It is done the characteristic of the development of Ukrainian gymnasium education on the basis of statistical data. The curricula of Austrian and Polish periods are analyzed. The subject “history” is considered in different ways; it is proposed a different number of hours for its studying at folk, secular schools and

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА “ІСТОРІЯ” ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ В ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

gymnasiums which gave the certificate of secondary education. It is revealed the relationship between History and Geography originally reflected in the curriculum in one line. It was suggested to study Geography as the main subject at Austrian schools, and History should have been an addition to it. Later these two subjects were studied separately. It is defined the methodical recommendations for studying the history of native land at Ukrainian schools of Halychyna of Austrian period and studying the history of the family land of Polish period.

Methodical approaches to the studying of History at different times of its formation and development as a subject while studying Ukrainian children in Halychyna are revealed. The key issue was the procedural approach to teaching History which was later replaced by the systematic one. It is substantiated the developing nature of teaching history in Ukrainian gymnasium classes, where the teacher introduced the problematic issues and developmental situations. History as a subject was taught at folk, secular schools and Ukrainian gymnasiums playing the role of secondary education at that period in Halychyna.

Keywords: *Halychyna, a content, history, the methods, an education, curricula, the programs, the Ukrainian schools.*

Постановка проблеми. Зміст та методика навчання історії у галицьких українських школах зазнала найвідчутливіших змін, які пов'язані з її становленням та розвитком навчання. Ключовим питанням був процесуальний підхід до навчання історії, який пізніше був замінений на систематичний [11, 30]. Це вимагає не лише зміни пріоритетів у змісті історичної освіти, а й принципово нової організації навчання, вибору і застосування таких форм і методів, які б у повній мірі розкривали творчий потенціал кожного учня, розвивали його здібності, сприяли б ефективній підготовці до реального життя.

Якісні зміни, які переживає сьогодні система шкільної історичної освіти в Україні, вимагають конструктивно – критичного вивчення історичного досвіду її розвитку в минулому та переосмислення його з позицій сьогодення. Саме змістово – методичний підхід дає можливість глибше зрозуміти тенденції поступального розвитку історичних явищ і їхньої зумовленості, оцінити стан навчання історії у минулому й направи його подальшої еволюції.

Вивчення та аналіз підходів до змісту та методики навчання, що існували у галицькій історичній освіті протягом минулого століття, а також творче переосмислення досягнень та прорахунків у цій галузі в минулому сприяють підвищенню ефективності і результативності новітніх систем, моделей та технологій навчання історії.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Аналіз періодичних видань, публікацій від середини XIX ст. до 1939 року XX показав, що науковці розглядали наукові основи змісту та методики навчання учнів народних шкіл і гімназійних класів [1; 4; 8; 10]. Усі публікації, які були надруковані в періодичних журналах окресленого періоду, були спрямовані на: розкриття змісту навчання історії в україномовних школах того часу; індивідуальні та групові форми навчання історії в старших класах; аналітичний і

синтетичний способи навчання історії [8]; процесуальний і систематичний методи навчання [15; 16].

Інші публікації стосувалися реформи шкільної освіти в період її становлення [6; 14].

У роботі М. Грушевського “Про українську мову і українську школу” [5] порівнюється становище української освіти і розвиток шкільництва інших національностей Галичини. Автор розглядає шляхи розв'язання тих проблем, що стояли перед українцями Галичини в цій галузі.

В. Гнатюк [4] обґрунтовує умови становлення українського національного шкільництва в Галичині та Буковині, акцентує увагу на позитивних тенденціях у розвитку змісту і методики початкової, середньої та вищої освіти.

У праці “Українські школи в Галичині в світлі законів і практики” К. Федорович [15] розкриває становище української освіти в Галичині на початку XX ст. у контексті того, як виконувалися положення шкільного законодавства державною владою.

У сучасний період вийшли праці Л.Баїка, О.Дзевєріна, Б.Мігюрова, Ю.Сливки, В.Смаля, у яких дослідники розкрили політику австро-угорської влади у галузі освіти, розвиток різних типів шкіл у Галичині, боротьбу народних мас за демократизацію освіти в цьому краї.

Аналіз праць дослідників з окресленого питання засвідчив, що в їхніх роботах розкрито проблему навчання в українських школах Галичини в загальному, однак питання змісту та методики навчання історії як навчального предмета в них не розглядалося. Це ще раз підтверджує актуальність обраної теми для статті.

Мета статті. Висвітлити розвиток змісту та методики навчання історії у галицьких українських школах другої половини XIX – початку XX ст.

Для цього потрібно проаналізувати навчальні плани і програми різного періоду становлення предмета “історії” у цих школах.

Виклад основного матеріалу. Законодавчі документи (Закон імперії від 21 грудня 1867 року, віросповідні закони) сприяли появі Закону про шкільництво від 14 травня 1869 року, у якому розкривалася мета навчання та виховання дітей україномовної національності. Вона передбачала здійснювати морально-релігійне виховання дітей, а також озброювати їх різними знаннями, у тому числі й знаннями з історії.

Потрібно зазначити, що у відповідності з навчальними планами Міністерства освіти Австро-Угорської імперії метою навчання історії в народних школах було визначено: сприяти вивченню теорії краю рідного і монархії; вивченню найважливіших процесів розвитку людства; формуванню патріотичних почуттів в [7, 21 – 26].

Розглядаючи зміст навчання історії в галицьких школах, необхідно зазначити, що в Галичині, як і у всій Європі, з метою цілісності її вивчення починали вивчати історію Греції і Риму. Однак навчання в галицьких школах регулювалося Інструкцією до програм з навчальних предметів (від 1844 р., у тому числі й предмету “Історія”. 1872 рік був визначальним в історії гімназійної освіти тим, що саме тоді були вперше розроблені й затверджені нові програми для класичних гімназій, яких потрібно було суворо дотримуватися.

У народних школах історія вивчалася з 5 класу, а в гімназіях – із 2 класу. Це була історія стародавнього світу, яка поглиблювалася і розширювалася у 5 класі. У 3 класі розглядалася історія середніх віків, її вивчення теж поглиблювалося в 6 класі. Історія, яка називалася “Нова епоха до французької революції”, розглядалася в 4 класі. Новітня історія від 1715 р. і до 1889 року називалася “Нова і найновіша історія” до 1864 року висвітлювалася в 7 класі. У 8 класі предмет включав “Історію і статистику” у I півріччі, а “Історія Австро-Угорської держави” вивчалася в II півріччі [12; 13].

Починаючи з 1875/1876 н.р. в українських школах і гімназіях Галичини використовувався процесуальний метод, тобто історія вивчалася як процес. Учні ознайолювали з історичними процесами, оскільки не можна було зводити навчання історії тільки до запам’ятовування назв дат та імен, хронологічних і генеалогічних даних.

За навчальним планом на вивчення історії була відведена різна кількість годин. Відповідно до нього історія вивчалася разом з географією. У кожному класі на неї відводилася певна кількість годин. Спочатку вивчалася географія, а історія розглядалася за допомогою етнографічного та краєзнавчого способу як додаток. А вже потім географія та історія вивчались паралельно.

Надзвичайно цікава порада методистів до навчання історії полягала у тому, що поряд із представниками військової доблесті потрібно було розглядати героїв самозречення, героїв церкви. У цьому проявилася особливість австрійської гімназії як католицької школи, але вказівки були тим не менш повчальні, оскільки їхнє застосування давало б можливість у вітчизняній історії середніх віків виділити поруч із суворими і прозаїчними фігурами “збирачів” таких особистостей, як, наприклад, Нил Сорський та митрополит Філіп [13].

Молодший курс, як видно з детального переліку явищ, указаних у навчальній програмі, дає переважно нарис зовнішніх подій. Але вже і тут інструкція рекомендує знайомити учнів із важливими фактами внутрішньої політичної історії, з політичним ладом важливих держав, попереджуючи вчителя від абстрактних визначень.

У старших класах навчання історії має будуватися на встановленому раніше фундаменті. Особлива увага звертається на розвиток історичного способу мислення, розуміння причин зв’язку явищ (“Сансалнехис”). Вивчення історії і виклад його становиться прагматичним, оскільки тут подаються ґрунтовні нариси політичного ладу та культурних форм і рухів. Учень вводиться у внутрішнє життя народів, щоб в остаточному результаті досягнути загального розуміння законів історичного розвитку.

Метою вивчення історії на нижчому ступені гімназійних класів було знайомство з найважливішими подіями та найвизначнішими персоналіями з історії рідного краю, старожитності Австро-Угорської монархії.

Серед завдань предмета на вищому ступені гімназійних класів у новій програмі виділялася потреба виконання учнями детального аналізу природних умов, політичних, господарських і культурних взаємостосунків у рідному краю [11, 28].

У посібнику “Справоздане дирекцій ц. к. Гимназії Академічній во Львові рокь школьній 1881/ 82” подається перелік предметів, які вичаються у гімназії [14]. Курс історії у старших класах має на меті повідомити учням у прагматичному викладі події із загальної історії. Цей курс повинен головним чином розвивати в учнів здібності до розуміння зв’язку між історичними подіями, які відбувалися в країні, навчити дітей розмежовувати причини і наслідки для підготовки їх, настільки, щоб вони могли у майбутньому читати кращі історичні твори з повним розумінням історичних подій та фактів. При цьому, учителеві необхідно було привести

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА “ІСТОРІЯ” ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ В ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

учнів до переконання, що доля народу постійно покращується, хоча й поволі, що добрі починання окремих історичних персоналій, не дивлячись на всі перешкоди і протидії, ніколи не залишаються без позитивних наслідків.

У 1909 році відбулася реформа освіти, яка внесла суттєві зміни у навчання історії в українських гімназіях Галичини: змінилася кількість годин на вивчення всесвітньої історії, зроблено перегрупування навчального матеріалу за класами [3].

Інший підхід було здійснено у вивченні стародавньої історії на основі лекцій грецьких і римських авторів. По-новому стали трактувати вивчення історичних подій: якщо раніше історія вивчалася як процес, то тепер на перший план були висунуті проблеми суспільного і народного життя, а війни, роль панівних родин, надмірні генеалогічні подробиці усувалися.

Зміст навчання історії був викладений у новому національному підручнику Б.Барвінського, у якому автор зайняв науково об’єктивну позицію в трактуванні історичних подій, яка повністю узгоджувалася з характером, духом та ідеалами українського народу. Тому у Б. Барвінського такі явища рідної історії, як козаччина, Хмельниччина, гайдамаччина овіяні героїєю народної самооборони, що зароджувалася в умовах безправного життя українського народу. Багато уваги автор приділив розгляду духовності і культури української нації, її потягу до освіти [1; 2].

Потрібно зазначити, що у ХІХ столітті вивчення історії у галицьких гімназіях демократизувалось, оскільки стало зрозумілим для українського народу. Крайова Шкільна рада (м. Львів) організувала звіти по перевірці діяльності гімназій. Так, у 1909 році, була організована перевірка у 6 – Б класі української гімназії в м. Перемишлі. Наводимо приклад стану перевірки всесвітньої історії під назвою “Замітки госпітаційні”: “Всесвітня історія в 6 класі викладала про внутрішнє життя римлян, головна родової аристократії (оптоматії) в останнім віці республіках та пояснення генезу договору (Каталіна) і відтак Цицерона. Із методів учитель використовував аналітичний і синтетичний метод. Клас 7 – 8. Історіографія Русі. Початки Руської держави у світлі історичних досліджень. Політичний і суспільний устрій у Х – ХІХ столітті. Господарчі стосунки. Монетарна система на Русі. Законодавство Руське. Руська Правда” [7].

Аналіз архівних матеріалів цього періоду показав, що навчання дітей в українських народних, ви ділових (особливих) школах та гімназіях було спрямоване на вироблення в дітей

українського національного світогляду. Кожна дисципліна має дати відповідну низку умінь і навичок. Навчання історії рідного краю має дати дитині не тільки почуття приналежності до тієї нації, яка творила цю історію, але теж свідомість, про те, що сьогодні далі продовжується ця історія, що вони будуть творцями майбутньої історії [9].

Під час вивчення історії застосовувалися синхронний і етнографічний методи навчання. Науковці вважають, що вивчення всесвітньої історії потрібно здійснювати етнографічним способом, спираючись на хронологічний підхід. При цьому треба було розкривати поділ історії на періоди.

Висновки. Отже, на основі опрацьованої літератури та архівних матеріалів ми визначилися із особливостями змісту та методики предмета “історії” в україномовних школах Галичини досліджуваного періоду. Вони полягали у тому, що:

- навчання історії – один із важливих засобів формування знань та умінь галицьких учнів, що сприяє розвитку особистості;

- вивчення історії взаємопов’язано із сучасністю, допомагає зрозуміти її, оцінити і ліквідувати прогалини;

- методика навчання історії в українських галицьких школах передбачала пробудження в учнів зацікавлення, виховання інтересу до вивчення історії, формування в свідомості учнів історичних образів минувшини та зв’язок її із сучасністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський Б. В справі підручника рідної історії для 1 класу середніх шкіл / Б. Барвінський. – Львів, 1911. – 52 с.

2. Барвінський Б. Оповідання з рідної історії / Б. Барвінський. – Жовква, 1911. – С. 190+ XXXVI // *Наша школа*. – 1912. – № 2. – С.20 – 29.

3. *Енциклопедія Українознавства. Словникова частина 1 / За ред. головного редактора проф., докт. Володимира Кубійовича – Париж – Нью-Йорк: Видавництво: “Молоде життя”, 1955 – 410с.*

4. Гнатюк В. *Національне відродження Австро-Угорських українців (1772 – 1880 рр.) / В. Гнатюк. – Відень, 1916. – 65 с.*

5. Грушевський М. *Про українську мову і українську школу / М. Грушевський. – К.: Відродження, 1913. – 46 с.*

6. *Звіт дирекції ц.к. академічної гімназії у Львові за шк. рік 1916/1917. Накладом наукового фонду у Львові, 1917. – 62 с.*

7. *Історія. Проект програми для V – VII класів // Шлях виховання й навчання; педагогічно – методичний тримісячник. Орган “Взаємної Помочі Українського Вчительства”. VIII-ий річник, 1934. – Перша книжка. – Львів, 1934. – С. 21 – 26.*

**РОЗВИТОК ЗМІСТУ ПРЕДМЕТА “ІСТОРІЯ” ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ В ГАЛИЦЬКИХ
УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

8. Копистянський А. *Наука історії рідного краю в першій класі середніх шкіл / А. Копистянський // Наша школа. – 1911. – № 2 – 3. – С. 51 – 60.*
9. *Короткий очерк австрійської держави (1862) // ЦДДА. Фонд 146, опис 51-а, справа 117. – Львів.*
10. Курляк І. Є. *Українська гімназійна освіта у Галичині (1864 – 1918): монографія / І. Є. Курляк. – Львів: Б. В., 1997. – 222 с.*
11. *Методичні вказівки при навчанні історії рідного краю // Учитель. Місячний журнал, присвячений справам виховання шкільництва, учительства, – Рік 1. – грудень. – 1923. – Ч. 2. – С. 27 – 31.*
12. *Наукові програми в народних школах третього ступеня для дітей української національності // Шлях навчання й виховання. – 1934. – кн. 1. – С. 7 – 73.*
13. *Програма науки історії // Учитель. Місячний журнал, присвячений справам виховання шкільництва й учительства. – Рік 1. – Липень. – 1924. – Ч. 9. – С. 347 – 349.*
14. *Справозданє дирекції ц.к. гімназій академічної во Львові за рік шкільний 1881/2. Накладом Ради шк. кр. Львовь, 1882. – Зь друкарні Товариства імені Шевченка подь зарядомь К. Беднарского. – 45 с.*
15. *Федорович К. Українські школи в Галичині в світлі законів і практики/ К. Федорович. – Львів, 1924. – 94 с.*
16. *Федорович К. Українська школа під польським ярмом у Сх. Галичині / К. Федорович. – Відень, 1921. – 21 с.*
6. *Zvit dyreksii ts.k. akademichnoi himnazii u Lvovi za shk.rik 1916/1917 [Report of the Directorate of ch. Academic Gymnasium in Lviv for the academic year 1916/1917]. Nakladom naukovoho fondu u Lvovi, 1917, 62 p. [in Ukrainian].*
7. *Istoriia. Proekt prohramy dlia V – VII klasiv [History. Draft program for V – VII classes]. Shliakh vykhovannia y navchannia pedahohichno-metodychni trynisiachnyk. Orhan “Vzaimnoi Pomochi Ukrainskoho Vchytelstva”. VIII-yi richnyk. Persha knyzhka, 1934, Lviv, pp. 21 – 26. [in Ukrainian].*
8. *Kopystianskyi. A. (1911). Nauka istorii ridnoho kraiu v pershii klasi srednikh shkil [Teaching of the history of native land in the first form of secondary schools]. Nasha shkola, no.2 – 3, pp. 5 – 60. [in Ukrainian].*
9. *Korotkyi ocherk avstriyskoi derzhavy (1862). [A brief outline of the Austrian state]. TsDIA. Fond 146, opys 51-a, справа 117, Lviv. [in Ukrainian].*
10. *Kurliak, I. (1997). Ukrainka himnaziina osvita u Halychyni (1864 – 1918): monohrafiia [Ukrainian Gymnasium Education in Halychyna (1864 – 1918): Monograph]. Lviv: B. V. Publ., 222 p. [in Ukrainian].*
11. *Metodychni vказivky pry navchanniu istorii ridnoho kraiu [Methodical instructions of studying the history of native land]. A Teacher. Monthly magazine devoted to the issues of school education, teachers, Year 1, December, part.2, pp.27–31. [in Ukrainian].*
12. *Naukovi prohramy v narodnykh shkolakh tretoho stupenia dlia ditei ukrainskoi natsionalnosti (1934). [Scientific programs in public schools of the third degree for children of Ukrainian nationality]. The path of education and upbringing, book. 1, pp. 7–73. [in Ukrainian].*
13. *Prohrama nauky istorii [Program of Teaching History]. A Teacher. Monthly magazine devoted to the issues of school and school education, Year 1, July, part 9, pp. 347 – 349. [in Ukrainian].*
14. *Spravo zdanie dyrektsi ts.k. himnazi akademichnoi vo Lvov za rik shkolnyi 1881/2 [Directional directory of ch. academic gymnasium in Lviv for the school year 1881/2]. Nakladom Rady shk. kр. Lvov, 1882. Z drukarni Tovarystva imeny Shevchenka pod zariadom K. Bednarskoho, 45p. [in Ukrainian].*
15. *Fedorovych, K. (1924). Ukrainski shkoly v Halychyni v svitli zakoniv i praktyky [Ukrainian schools in Halychyna in the light of laws and practice]. Lviv, 94 p. [in Ukrainian].*
16. *Fedorovych, K. (1921). Ukrainka shkola pid polskym yarmom u Shk. Halychyni [Ukrainian school under the Polish yoke in Eastern Halychyna]. Viden, 21 p. [in Ukrainian].*

REFERENCES

1. *Barvinskyi, B. (1911). V spravi pidruchnyka ridnoi istorii dlia 1 klasu srednikh shkil [In the case of a textbook of native history for the 1st form of secondary schools]. Lviv, 52 p. [in Ukrainian].*
2. *Barvinskyi, B. (1912). Opovidannia z ridnoi istorii [Stories of native history]. Zhovkva, P.190+XXXVI. Nasha shkola, no. 2, pp. 20 – 29. [in Ukrainian].*
3. *Kubiiovych, V. (1955). Entsyklopediia Ukrainoznavstva. Slovnykova chastyna I [Encyclopedia of Ukrainian Studies. The vocabulary part. I]. Paryzh – Niu-York: Molode zhyttia Publ., 410 p. [in Ukrainian].*
4. *Hnatiuk, V. (1916). Natsionalne vidrodzhennia Avstro-Uhorskykh ukrainsiv (1772 – 1880 rr.) [National Revival of the Austro-Hungarian Ukrainians (1772 – 1880 years)]. Viden, 65 p. [in Ukrainian].*
5. *Hrushevskyi, M. (1913). Pro ukrainsku movu i ukrainsku shkolu [About the Ukrainian language and the Ukrainian school]. Kyiv, Vidrodzhennia Publ., 46 p. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 07.11.2017

“Маленьке тіло, яке рухається духом і надихається незгасаючою вірою в свою місію, може змінювати хід історії”.

Магатма Ганді

індійський державний і політичний діяч

